

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน
เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยในท้องถิ่นเขตภาคตะวันออก

Model of Learning Organization Based on the Project Based Learning to
Develop Quality of Early Childhood Children in Eastern Area of Thailand

ญาณิศา บุญพิมพ์, นภัส ศรีเจริญประมง, วราลี ถนอมชาติ

Yanisa Boonpim, Napat Sricharoenpramong, Waralee Thanomchat

สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จ.จันทบุรี 22000

Early Childhood Education ,Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi 22000 Thailand

*Corresponding author E-mail: yanisa.ja2522@gmail.com

(Received: May 1, 2018 ;Revised : August 28, 2018 ; Accepted : December 12, 2018)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย 2) เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ผู้เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงอายุ 2 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาในสถานศึกษา เขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ปีการศึกษา 2559 จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง ประกอบด้วย 4 ระยะ ดังนี้ ระยะ คือ 1) การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 2) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย 3) กระบวนการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย และ 4) การสรุป และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยที่มีต่อเด็กปฐมวัย เป็นการจัดการประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การเริ่มต้นโครงการ เป็นการหาความสนใจของผู้เรียน และทบทวนประสบการณ์เดิม 2) การพัฒนาโครงการ เป็นการวางแผนการและทำการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม และ 3) การสรุปและประเมินโครงการ เป็นระยะสรุปและนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้

2. การจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัย คือ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย ได้แก่ ด้านการทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านการรักษาความปลอดภัยของร่างกาย 2) พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านสุนทรียภาพ ด้านการเล่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม 3) พัฒนาการด้านสังคม ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ ด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ ด้านการคิด ด้านการใช้ภาษา ด้านจำนวน ด้านเวลา

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โครงการเป็นฐาน พัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย เขตภาคตะวันออก

Abstract

This research aimed 1) to develop the learning process model using projected-based approach for promoting the quality of early childhood children, and 2) to study the results of the learning process model using projected-based approach. The research participants were sixty early childhood children from schools in Chanthaburi, Rayong and Trat provinces, and got from purposive sampling. This study was a qualitative research with intervention. The research consisted of four phases: 1) the studying and analyzing the knowledge, 2) the selecting the participants, 3) the development of the quality of early childhood children, and 4) the conclusion of the research results.

The findings were as follows:

1. The learning process model using projected-based approach for promoting the quality of early childhood children focused on child-centered. The process consisted of three steps: 1) the starting the project ; finding the interesting of the learner, and revising the experience.
2. The knowledge managemet of the learning process model by using projected - based approach consisted of 4 domains of child development ; 1) the physical development that affects the early childhood's balancing of body ; 2) the emotional development that affects them to develop in music , arts appreciate and morality ; 3) the social development that affects them to play and have a good relation with other people and ; 4) the intelligence development that them of thinking , language , numbers and time skills.

Keywords : Model of Learning, Projected-based Approach, Develop Quality of Early Childhood, Eastern Area of Thailand

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างรากฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิต “คน” และมุ่งให้ทุกคนมีการพัฒนาเต็มศักยภาพเตรียมคนไทยให้ก้าวสู่สังคมยุคใหม่อย่างมั่นคงและรู้ทันโลกโดยหวังว่าคนซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม เมื่อมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะเป็นพื้นฐานสร้างพลังชุมชน และสังคมอันส่งเสริมต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างสมดุลกับธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปีและเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กความต้องการของเด็ก สอนให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ฝึกพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เช่น พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านอารมณ์ และพัฒนาการทางด้านจิตใจ เด็กจะเจริญเติบโตตั้งแต่อยู่ในครรภ์กระทั่งหลังคลอด ร่างกายและสมองจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 0-6 ปี แรกของชีวิต ขบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ การเจริญเติบโต และพัฒนาการ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่น่าวิตกและถือเป็นวิกฤติของเด็กปฐมวัยเนื่องจากข้อเท็จจริงจากการประเมินสถานการณ์และทดสอบพัฒนาการอย่างคัดกรองในเด็กปฐมวัยพบว่าโดยภาพรวมเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในทุกๆ ด้าน และพบว่าสมองเด็กแรกเกิดไม่มีปัญหา แต่พอถึงอายุ 6 ปีระดับไอคิวเด็กไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลกเกือบ 20% และเด็กอายุ 0-3 ปีที่ได้รับบริการจากสถานรับเลี้ยงเด็กพบว่า สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังด้อยคุณภาพทั้งในด้านการบริหารและการจัดการ โดยเฉพาะมาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสม รวมทั้งยังมีการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและศูนย์เด็กเล็กยังขาดคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก จิตวิทยาและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งขาดการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานศูนย์เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้น ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย คือช่วงอายุแรกเกิด-6 ปี เพราะการพัฒนาสมองของเด็กในวัยนี้จะพัฒนาไปถึง 80 เปอร์เซ็นต์ของผู้ใหญ่ ครูควรจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาสมองของเด็กปฐมวัย เด็กในวัยนี้จะมีการเรียนรู้ผ่านการเล่น ครูจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ดูแลด้านสุขนิสัยและโภชนาการที่เหมาะสม เด็กจึงจะพัฒนาศักยภาพทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project based learning) เป็นวิธีการสอนแบบโครงการเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามมาตรา 22 และมาตรา 23 และใช้พัฒนาวิธีการเรียนรู้ทางปัญญา (Intellectual strategy) เพื่อ

เอื้อหนุนผู้เรียนให้เข้าถึงตัวความรู้ (Body of Knowledge) และความชำนาญทางด้านทักษะในสิ่งที่เรียน (Body of Process) เพราะเป็นการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีกระบวนการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ การจัดการเรียนการสอนแบบโครงการ คือการจัดการสอนที่จัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้วิธีแก้ปัญหา วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้ทำการทดลอง ได้พิสูจน์สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง รู้จักการวางแผนการทำงาน ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนได้พัฒนากระบวนการคิดโดยเฉพาะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) และการประเมินตนเอง

โครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้และคุณภาพเด็กปฐมวัยให้เกิดการพัฒนา ผู้วิจัยพบว่าการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project based learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้วิธีแก้ปัญหา วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้ทำการทดลอง ได้พิสูจน์สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง รู้จักการวางแผนการทำงาน ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนได้พัฒนากระบวนการคิดโดยเฉพาะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) และการประเมินตนเองได้ และเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถค้นหา พัฒนา ตรวจสอบปรากฏการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากข้อมูลจริงที่ศึกษา นำไปสู่การอธิบายกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และเพิ่มพูนความรู้ทางการพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการได้ประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน พัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ตามแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยในท้องถิ่น เขตภาคตะวันออก โดยมีวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง (intervention) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ซึ่งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารดังกล่าวเพื่อให้ผู้วิจัยมองเห็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษานำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมที่จะเพิ่มเติมให้เพียงพอแก่การทำความเข้าใจกระบวนการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยได้อย่างครบถ้วน ซึ่งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารดังกล่าว เพื่อให้ผู้วิจัยมองเห็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษานำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน

ระยะที่ 2 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยคัดเลือกเด็กปฐมวัยอยู่ในช่วงอายุ 2 - 5 ปี ที่กำลังศึกษาในสถานศึกษา เขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย

ระยะที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้เริ่มขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ใช้ระยะเวลา 1 ภาคเรียน คือ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือน ตุลาคม 2559 มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ศึกษาคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 2 - 5 ปี ดังตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. ศึกษาเอกสารตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ เช่น แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย แนวคิดการใช้โครงการเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย, แนวคิดการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย
3. พัฒนา (ร่าง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย
4. นำ (ร่าง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่งผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องในประเด็น จุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรม สื่อการเรียน และการประเมินผล
5. นำ (ร่าง) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย มาปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีประเด็นที่ปรับแก้ไข คือ ปรับขั้นตอนการให้ชัดเจน เพื่อให้เห็นพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจ สังคม สติปัญญา ของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย มาใช้กับผู้เข้าร่วมวิจัย ซึ่งเป็นเด็กปฐมวัย อยู่ในช่วงอายุ 2 - 5 ปี ในสถานศึกษา เขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และ ตราด จำนวน 60 คน จังหวัดละ 20 คน เป็นเวลา 1 ภาคเรียน ปีการศึกษา 2559 ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลของการใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยศึกษาผลของรูปแบบฯ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัย ดังนี้

3.1 พัฒนาการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ด้านการทรงตัว การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก

3.2 พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านสุนทรียภาพ การเล่น คุณธรรม จริยธรรม พัฒนาการทางด้านสังคม ด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.4 พัฒนาการสติปัญญา ได้แก่ ด้านการคิด การใช้ภาษา จำนวน และเวลา การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นหลัก ดังนั้นนอกจากตัวผู้วิจัยซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการวิจัยแล้วยังประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบบันทึกการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จัดบันทึกข้อมูลรายละเอียด สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และความคิด มุมมอง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะร่วมกระบวนการ โดยบันทึกเป็นรายบุคคล
 2. แบบบันทึกบทสนทนากลุ่ม เป็นบันทึกที่ผู้วิจัย จัดบันทึกข้อมูล
 3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการเรียนรู้ กล้องถ่ายรูป
 4. แผนการจัดกิจกรรม
- วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองด้วยวิธีการเชิงคุณลักษณะซึ่งใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
1. การสังเกต แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย ในสภาพการณ์ขณะร่วมกิจกรรมกระบวนการบันทึกพฤติกรรมและคำพูดของเด็กปฐมวัย

2. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยมีแนวคำถามในการสัมภาษณ์หรือประเด็นในการสนทนา ประกอบด้วย การสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้วิจัยสนทนากับเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมการวิจัย มีการตั้งประเด็นคำถามให้อธิบายเรื่องราวและรายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตฉบับที่ข้อมูลขณะสนทนา

ระยะที่ 4 การสรุป นำเสนอและถ่ายทอดผลการวิจัย เป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นคำถามวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ในแต่ละช่วงเวลาได้นำมาวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากบทสัมภาษณ์ และบันทึกการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย รวมทั้งข้อความที่สะท้อนผลการเรียนรู้ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยแต่ละคน ผู้วิจัยเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่สะท้อนขั้นตอนของการพัฒนาการปฏิบัติการณ์ในกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ในด้านการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน

การนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย และ ผลการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ตรวจสอบซ้ำ เพื่อยืนยันผลสรุปจากการวิจัย และนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ดังนี้

แนวคิดของรูปแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ออกแบบโดยยึดจากแนวคิด และหลักการจัดประสบการณ์แบบโครงการ เป็นการจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยให้อิสระในการเรียนรู้จากความสนใจและการกระทำด้วยตัวเด็กเอง ตามความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามพัฒนาการ และธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และมีการกำหนดหัวข้อประสบการณ์การเรียนรู้แบบโครงการ วิธีการจากการสังเกตซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

1. ระยะเริ่มต้นโครงการ เป็นระยะที่หาความสนใจของเด็ก โดยมีการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวเรื่อง สำหรับทำโครงการร่วมกัน ทบทวนประสบการณ์เดิม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงการ

2. ระยะพัฒนาโครงการ เป็นระยะวางแผนการทำงาน และทำการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่างๆเพิ่มเติม

3. ระยะสรุปและประเมินโครงการ เป็นระยะสรุปเหตุการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้และมีการเตรียมการสอนรายงานและผลที่ได้ในรูปแบบของการจัดแสดงประเมินผลการเรียนรู้ในโครงการ และเตรียมการวางแผนเข้าสู่โครงการใหม่

ในแต่ละระยะของโครงการ เด็กจะพัฒนาสิ่งที่น่าสนใจจากการพูดคุยสนทนา การปฏิบัติภาคสนาม การแสดงออก การค้นคว้า และการนำเสนอร่วมกัน โดยใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมตามความสนใจ และกระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงการเข้าในกิจกรรมประจำวันตามกระบวนการศึกษาค้นคว้าของเด็ก

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

1. เพื่อจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการสำหรับเด็กปฐมวัย

2. เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยในด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน

ขั้นตอนการดำเนินการตามรูปแบบ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย มีขั้นตอนในการดำเนินการเป็น 3 ระยะ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
ระยะเริ่มต้นโครงการ 1. สังเกตความสนใจ/สร้างสถานการณ์ 2. การกำหนดหัวเรื่อง 3. เด็กนำเสนอประสบการณ์เดิม 4. การตั้งคำถามเพื่อการสืบค้น 5. แจ้งข่าวสารถึงผู้ปกครอง 6. บทบาทครู	- ครูสร้างความสนใจ สร้างสถานการณ์ โดยพาเด็กๆ ไปเดินรอบๆบริเวณโรงเรียน เพื่อหาหัวข้อโครงการที่ศึกษา - เด็กแต่ละกลุ่มสนทนา อภิปราย เกี่ยวกับเรื่องที่สนใจโดยแต่ละกลุ่มเสนอหัวข้อ กลุ่มสีฟ้าเสนอเรื่องผลไม้ กลุ่มสีแดง เสนอเรื่อง ช้าง กลุ่มสีชมพู เสนอเรื่องไข่ - เด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็น เพื่อลงมติเลือกหัวเรื่อง คือเรื่อง ผลไม้ - ครูเขียนแผนภูมิ โยแมงมุม(Web) เรื่องผลไม้ เพื่อนำไปขยายเนื้อหาตามที่เด็กต้องการศึกษา - ครูกระตุ้นด้วยการสร้างคำถามนำ เพื่อให้เด็กเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องผลไม้ เช่น เด็กๆ มีประสบการณ์อะไรเกี่ยวกับผลไม้บ้าง - ครูนำประสบการณ์เดิม ที่เด็กเล่าเกี่ยวกับผลไม้มาเขียนแผนภูมิโยแมงมุม (Web) เช่น คุณแม่ซื้อผลไม้มาจากตลาด - เคยให้ผลไม้กับสัตว์เลี้ยง - หนูเคยกินผลไม้ หนูเคยเห็นผลไม้ที่ร้านในตลาด - ครูให้วาดรูปประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับผลไม้ - เด็กและครูร่วมกันจัดแสดงอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลไม้ โดยจัดไว้ที่มุมนิทรรศการ - ครูให้เด็กๆ ช่วยกันตั้งคำถาม ที่เด็กอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องผลไม้ โดยครูนำมาเขียนแผนภูมิโยแมงมุม (Web) เช่น ผลไม้มาจากที่ไหน ทำไมผลไม้มีหลายสี ทำไมเราต้องกินผลไม้ ครูให้เด็กๆ ช่วยกันคิดว่า เราจะทำกิจกรรมอะไรเกี่ยวกับเรื่องผลไม้ โดยครูนำมาเขียนแผนภูมิโยแมงมุม(Web) เช่น ปั่นแปปงัดโดว์ แต่งเพลงผลไม้ ทำขนมวันผลไม้ - แจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองว่าเด็กเลือกหัวข้อเรื่อง ผลไม้ ในการเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการช่วยหาข้อมูล หรือ สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลไม้ - การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะเริ่มต้น ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิดพิจารณา ตัดสินใจเพื่อคัดเลือกหัวเรื่องที่จะนำมาทำโครงการร่วมกัน ส่งเสริมให้เด็กรู้จักยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวมอย่างมีเหตุผล โดยครูรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของเด็ก ชมเชย ช่วยเหลือให้กำลังใจ ขณะที่เด็กปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ สังเกตจดบันทึกความสนใจและพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน ความคิดเห็น การแสดงออกของเด็ก
ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ 1.ร่วมกันคิด วิธีแก้ปัญหาและหาความรู้ความเข้าใจใหม่	- เด็กๆ และครูร่วมกันอภิปรายและสรุปผลคำถามที่เด็กอยากรู้โดยจะเดินทางไปตลาดและสวนผลไม้ - ครูกระตุ้นให้เด็กช่วยกันวางแผนหาวิธีศึกษาค้นคว้าในประเด็นคำถาม จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ไปดูหนังสือที่ห้องสมุด กลับไปถามคุณพ่อคุณแม่ที่บ้าน - เด็กๆ ไปเดินสำรวจตลาดว่า มีผลไม้อะไรบ้างรู้จักพ่อกำ แม่ค้า หลังจากได้เดินสำรวจการขายผลไม้ เด็กๆและครูร่วมกันทำขั้นตอนการปั่นผลไม้จากกระดาษหนังสือพิมพ์ - เด็กและครูร่วมกันทบทวนว่าเรื่องผลไม้ข้อไหนที่เรายังไม่ได้หาคำตอบและร่วมกันหาคำตอบที่ยังไม่ได้หาคำตอบโดยการที่เด็กนำคำถามที่ยังไม่มีคำตอบไปถามคุณครูในโรงเรียน - เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมทุกกิจกรรม เด็กๆ และครูทำแผนภูมิโยแมงมุม (Web) ทุกกิจกรรม - ครูสังเกตว่าเด็กได้คำตอบได้ทุกคำถาม และทำกิจกรรมครบทุกกิจกรรมแล้ว เด็กและครูร่วมกันอภิปรายว่าเราจะรวบรวมงานทั้งหมดเพื่ออภิปรายไปสู่ระยะสุดท้ายของโครงการ

ระยะ	กระบวนการจัดประสบการณ์
ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาโครงการ (ต่อ)	
2. บทบาทครู	- การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะที่สอง ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิดวางแผนและลงมือปฏิบัติสืบค้นข้อมูล ที่เป็นความรู้ความเข้าใจใหม่จากการทำโครงการ ครูให้การช่วยเหลือแนะนำจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์และแหล่งข้อมูลความรู้ สำหรับการค้นหาคำตอบ ครูยอมรับความคิด การแสดงออกของเด็ก บันทึกพฤติกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรม และสาระการเรียนรู้ต่างๆของเด็กขึ้นชม และให้ข้อมูลย้อนกลับในทางบวก
ระยะที่ 3 ระยะสรุปผล อภิปรายผล และนำเสนอผลงาน	- กระบวนการจัดประสบการณ์ คือ เด็กและครูร่วมกันสรุปงานทั้งหมดที่เกี่ยวกับผลไม้ที่ได้ไปทำการสืบค้นมา
1. ทบทวนการเรียนรู้ทั้งหมด	
2. นำเสนอผลงาน	เด็กๆ และครูร่วมกันนำข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับผลไม้มาจัดแสดงผลงาน
3. สิ้นสุดโครงการ	- แสดงวันปิดโครงการโดยมีการจัดแสดงและมีการอภิปรายผลงานต่างๆ ที่ได้ศึกษามาและมีการปันผลไม้จากกระดาดหนังสือพิมพ์
- ปิดโครงการ	- การดำเนินกิจกรรมโครงการในระยะสรุปครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เด็กคิดพิจารณาและตัดสินใจที่จะยุติโครงการ สังเกต ความสนใจของเด็กระหว่างทำโครงการ กระตุ้นให้เด็กคิดหาแนวทางสรุปโครงการและการจัดแสดงผลงาน คอยช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการขึ้นชมยอมรับความคิดและการแสดงออกของเด็ก
1. บทบาทครู	
2. บทบาทผู้ปกครอง	- ขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามโครงการในแต่ละระยะ ผู้ปกครอง มีบทบาทสำคัญในการรับฟังและชื่นชมความคิดการแสดงออกของเด็ก รวมทั้งการตอบข้อซักถามหรือการให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เด็กข้องใจ เช่น จัดหาวัสดุอุปกรณ์ หรือแหล่งข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ในรูปแบบ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการคิดของเด็กปฐมวัย สื่อ/อุปกรณ์ที่นำมาใช้ในรูปแบบ จึงเน้นที่ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงให้มากที่สุดด้วยการเรียนโดยการกระทำด้วยตนเอง ประกอบด้วย แผนการจัดประสบการณ์ เพลง, คำคล้องจอง สื่อ อุปกรณ์ ที่ใช้เกี่ยวข้องกับโครงการที่เรียนรู้ เช่น สื่อของจริง บัตรภาพ บัตรคำ หนังสือนิทาน

การประเมินรูปแบบ

การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการ ผู้วิจัยมีการประเมินรูปแบบ ใน 2 ส่วน คือ

1. การประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1 ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาปฐมวัย

1.2 ตรวจสอบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้

โครงการเป็นฐาน เรื่อง แผนการจัดประสบการณ์และกระบวนการในการดำเนินการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

2. การประเมินจากผู้เข้าร่วมการวิจัย (ผู้เรียน) มีการดำเนินการประเมิน ดังนี้

2.1 การประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจในการใช้แผนการจัดประสบการณ์ ผู้วิจัยได้มีการสังเกตเด็กว่า มีความกระตือรือร้นให้ความสนใจในกิจกรรม รวมถึงการสัมภาษณ์เด็กเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล โดยผู้วิจัยทำการประเมินตลอดระยะเวลาการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์ ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะเริ่มต้นโครงการ ระยะพัฒนาโครงการ ระยะสรุป และประเมินโครงการ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการประเมินรูปแบบการจัดประสบการณ์แบบโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินการ	การสังเกต/บันทึกการเรียนรู้
1. ระยะเริ่มต้นโครงการ	1.1 สังเกตความสนใจของเด็กเพื่อหาข้อมูลในการเรียนรู้ 1.2 สร้างสถานการณ์ กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมของเด็ก 1.3 ตั้งคำถามนำเกี่ยวกับหัวเรื่องที่ต้องการศึกษาเพื่อค้นหาความรู้ ความเข้าใจ 1.4 สังเกต จดบันทึก ยอมรับความคิดเห็น การแสดงออกของเด็ก 1.5 จดบันทึกสาระเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมของเด็ก
2. ระยะพัฒนาโครงการ	2.1 ค้นหาความรู้ และความเข้าใจใหม่ โดยร่วมวางแผนและหาวิธีการเรียนรู้ โดยครูคอยช่วยเหลือ แนะนำ ตาม ที่เด็กต้องการ 2.2 ร่วมกันระดมสมอง วางแผน การศึกษาค้นคว้า โดยการทบทวน คำถาม หรือประเด็นปัญหาที่ต้องการ 2.3 ครูบันทึก การวางแผนงานของเด็กลงในแผ่นงาน วางแผนกิจกรรม
3. ระยะสรุป และ ประเมินโครงการ	3.1 เด็กร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการทำงาน โครงการ เพื่อจะนำไปสู่การยุติโครงการ 3.2 ร่วมกันวางแผนการจัดนิทรรศการ เพื่อแสดงผลงานที่ทำในโครงการ 3.3 เมื่อสิ้นสุดการนำเสนอผลงาน เด็กและครูร่วมกันเสนอปัญหาและข้อแก้ไขต่างๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาโครงการในครั้งต่อไป

การประเมินรูปแบบโครงการ มีข้อสังเกตดังนี้

1. การส่งเสริมคุณลักษณะตามวัย พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน จากการจัดประสบการณ์แบบโครงการเป็นการเรียนรู้ โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง การทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็กนั้น ทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีอิสระในด้านการคิด และการแสดงออก เด็กมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ซึ่งเด็กเป็นผู้วางแผนด้วยตนเอง และเด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมซ้ำๆ และบ่อยๆ ทำให้เกิดคุณลักษณะตามวัยและส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม สติปัญญา

2. ในระยะแรกการทดลอง เด็กไม่กล้าที่แสดงความคิดเห็น การระดมความคิดจะมีน้อยมาก สังเกตได้จากเมื่อครูตั้งคำถาม เด็กจะไม่กล้า เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในขณะที่เด็กยังไม่คุ้นเคยกับผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน แต่เมื่อการทดลองดำเนินไปถึงระยะที่ 2 ขึ้นเริ่มต้นโครงการ เด็กมีความคุ้นเคย ทำให้เด็กกล้าแสดงออกมากขึ้น

3. การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสื่อของจริง ได้ใช้

อุปกรณ์ในการทำกิจกรรม ทำให้เด็กเกิดความสนใจ อยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีความกระตือรือร้น และมีความสุขในการทำกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ในการส่งเสริมคุณลักษณะตามวัย เพื่อพัฒนาการ 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัย ครูต้องยอมรับในความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำ และเรียนรู้ตามความคิดเห็นของเด็ก

2. ครูควรให้ความช่วยเหลือ แนะนำในการทำกิจกรรมของเด็ก เมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือในระดับที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคนจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ที่มีต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย

สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบโครงงานเป็นฐาน ในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย ได้แก่

1.1 ด้านการทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก จากการทำกิจกรรมต่างๆ เด็กได้มีการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่เสมอ ส่งเสริมการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ให้ประสานสัมพันธ์กัน เช่น จากการวาดภาพ การประดิษฐ์ เด็กได้พับ ฉีก ปะติดกระดาษ การเล่นเกมต่างๆ การหยิบจับสิ่งของ การทำท่าทางประกอบ ได้มีการเคลื่อนไหวไปมาขณะที่ได้วิ่ง เล่น

1.2 ด้านการรักษาสุขภาพ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ เสรีเด็กๆ จะไปล้างมือและล้างมือก่อนที่จะไปรับประทานอาหารทุกครั้ง

1.3 ด้านการรักษาความปลอดภัยของร่างกายของเด็กๆ กำลังทำกิจกรรม มีเด็กคนหนึ่งเกิดมีการหกล้ม ครูพาไปทำแผลและพูดถึงการทำกิจกรรมอย่างปลอดภัย ซึ่งมีเด็กช่วยกันเสนอวิธีการต่างๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการทำงานที่ทำให้เกิดความปลอดภัยแก่ร่างกายจากประสบการณ์ของเพื่อนเป็นตัวอย่าง

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่

2.1 ด้านดนตรี ได้แก่ การร้องเพลง เด็กๆ ได้ช่วยกันแต่งเพลงและร้องเพลงร่วมกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นเพลงที่เด็กร้องทุกวัน ในบางครั้งขณะที่เด็กเล่นเสรี เด็กบางคนจับกลุ่มกันร้องเพลงหรือบางคนได้อินเพื่อนร้องเพลงก็จะเดินมาร่วมร้องเพลงด้วย

2.2 ด้านสุนทรียภาพ ได้แก่ การแสดงออกอย่างสนุกสนาน เด็กๆ วาดภาพตามความคิดจินตนาการของตนเอง ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ตามเรื่องที่เรียน เล่นบทบาทสมมติ เช่น การเล่นเป็นชาวสวนผลไม้ การเก็บเกี่ยวผลผลิต

2.3 การเล่น (การเล่นรายบุคคล รายกลุ่ม การเล่นในห้องเรียน และนอกห้องเรียน) ได้แก่ การเล่นอิสระ เด็กได้เลือกเล่นอย่างอิสระตามมุมต่างๆ ในห้องเรียน เช่น เด็กเล่นบทบาทสมมติ การเล่นเป็นรายบุคคล เด็กๆ เลือกเล่นในมุมต่างๆ ในห้องเรียน ซึ่งเด็กบางคนบางครั้งเลือกเล่นคนเดียว แต่บางครั้งจะมีการเล่น

ร่วมกันเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆ การวาดภาพตามจินตนาการของตนเอง/ การเลือกประดิษฐ์สิ่งต่างๆ การเล่นเป็นกลุ่ม การประดิษฐ์ของชิ้นใหญ่ เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องช่วยกันทำเป็นกลุ่มใหญ่ การวาดภาพระบายสีนิทาน การแต่งเพลง เป็นต้น

2.4 คุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ เด็กได้เรียนรู้ว่าคนที่มีศาสนาอิสลามต้องสวมหมวกเวลาไปทำพิธีที่สุเหร่า การเล่นและการทำงานร่วมกัน ต้องรู้จักการแบ่งปัน รู้จักการรอคอย การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเด็กได้รับประสบการณ์เหล่านี้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดระยะเวลาของการเรียนรู้

3. พัฒนาการด้านสังคม พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่

3.1 ด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น จากกิจกรรมเด็กได้เรียนรู้จากการทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งกลุ่มรับผิดชอบงาน ช่วยกันประดิษฐ์สิ่งต่างๆ มีการวางแผน ตัดสินใจ และลงมือประดิษฐ์ผลงานร่วมกัน ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในขณะที่ทำกิจกรรม เด็กเล่นบทบาทสมมติต่างๆ ทำให้เด็กได้มีการรับรู้ความรู้สึก ความสนใจและความต้องการของตนเองและผู้อื่น ขณะที่เด็กเล่นหรือทำงานร่วมกัน เด็กจะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันจากการสนทนาเรื่องการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เด็กคิดวิธีแก้ปัญหาใหม่ เด็กได้รับการส่งเสริมให้รู้จักการวางแผน ตัดสินใจ ได้รับรู้ความรู้สึกความสนใจ และความต้องการของตนเองและของผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันตลอดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

4.1 ด้านการคิด จากกิจกรรมเด็กๆ รู้จักสิ่งต่างๆ จากการมอง ฟัง สัมผัส จากการทำกิจกรรม เด็กได้เลียนแบบการกระทำจากการเล่นบทบาทสมมติ เด็กได้เชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง การวาดภาพตามจินตนาการ เด็กได้รับรู้และแสดงความรู้สึกจากผลงานที่เด็กประดิษฐ์ขึ้น เมื่อทำเสร็จเด็กๆ ตื่นเต้นและชวนกันเข้าไปนั่งอ่านหนังสือ

4.2 การใช้ภาษา จากกิจกรรมเด็กได้พูดแสดงความรู้สึก พูดเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง พูดคุยขณะเล่น และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้อธิบายสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นมา เด็กได้ช่วยกันแต่งเพลง แต่งนิทาน โดยมีครูช่วยเขียนเนื้อเรื่องเป็นตัวอย่างให้เด็กดู เด็กได้สนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนรู้

4.3 จำนวน จากกิจกรรมเด็กได้เปรียบเทียบขนาดของสื่อของจริง กับสื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วย การวัดและวาดภาพตามแบบจากที่มีเด็กต้องการจะวาดภาพตามแบบของจริง แล้วภาพบิดเบี้ยวไม่เท่ากัน เด็กบอกว่า “ต้องวัดก่อน” ซึ่งเด็กๆ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการวัด เช่น ควรใช้เชือกมาวัด/ใช้ไม้/ก้านลูกโป่งมาวัด แล้วสุดท้ายเด็กลงความเห็นว่าเอาไม้บรรทัดมาวัด นอกจากนี้เด็กยังได้นับจำนวนสิ่งประดิษฐ์ที่เด็กนำมา ได้จับคู่สิ่งประดิษฐ์ที่มีสีเหมือนกัน

4.4 เวลา จากการเริ่มต้นและการหยุดการกระทำขณะที่เด็กเล่นในมุมต่างๆ การสนทนาขณะทำกิจกรรมประจำวัน การเชื่อมโยงระยะเวลากับการกระทำ

สรุปและอภิปรายผล

สามารถสรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย มุ่งองค์ประกอบดังนี้ แนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ขั้นตอนการดำเนินการตามรูปแบบ สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ในรูปแบบ การประเมินรูปแบบ ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้

วิธีการจากการสังเกต ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

1. ระยะเริ่มต้นโครงงาน เป็นระยะที่หาความสนใจของเด็ก โดยมีการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวเรื่อง สำหรับทำโครงงานร่วมกัน ทบทวนประสบการณ์เดิม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหัวเรื่องโครงงาน

2. ระยะพัฒนาโครงงานเป็นระยะวางแผนการทำงาน และทำการสืบค้นตามแหล่งข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม

3. ระยะสรุปและประเมินโครงงาน เป็นระยะสรุปเหตุการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้และมีการเตรียมการสอนรายงานและผลที่ได้ในรูปแบบของการจัดแสดงประเมินผลการเรียนรู้ในโครงงาน และเตรียมการวางแผนเข้าสู่โครงงานใหม่

ในแต่ละระยะของโครงงาน เด็กจะพัฒนาสิ่งที่น่าสนใจจากการพูดคุยสนทนา การปฏิบัติภาคสนาม การแสดงออก การค้นคว้า และการนำเสนอร่วมกัน โดยใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมตามความสนใจ และกระบวนการจัดประสบการณ์แบบโครงงานเข้าในกิจกรรมประจำวันตามกระบวนการศึกษาค้นคว้าของเด็ก

ตอนที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ที่มีต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย

สรุปผลการวิจัย ดังนี้

ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบโครงการเป็นฐาน ในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย ได้แก่ ด้านการทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านการรักษาความปลอดภัยของร่างกาย

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านสุนทรียภาพ ด้านการเล่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม

3. พัฒนาการด้านสังคม พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ ด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ ด้านการคิด ด้านการใช้ภาษา ด้านจำนวน ด้านเวลา

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน สามารถพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยในท้องถิ่นภาคตะวันออก ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และสามารถพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการบันทึกสภาพการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นข้อมูลเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ภายใต้กรอบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งข้อมูลเนื้อหาสาระที่ปรากฏขึ้นจากการริเริ่มของเด็กช่วยกันระดมความคิดลงมือปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรงทำให้เกิดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน เด็กมีโอกาสเรียนรู้อย่างละเอียด ลุ่มลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความสนใจของเด็กทั้งห้อง เด็กกลุ่มเล็ก/รายบุคคล หัวใจของแนวคิดการสอนแบบโครงงานคือการให้เด็กแสวงหาคำตอบแล้วสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของวรรณาท รักสกุลไทย (2544) และสุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข (2543) ที่กล่าวว่า การจัดประสบการณ์

แบบโครงการเป็นการจัดประสบการณ์ให้ตัวเด็กได้มีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลุ่มลึก ซึ่งอาจเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ที่จะสนใจจะเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าสิ่งใดหรือสิ่งหนึ่งอย่างละเอียด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่เด็กสนใจในชั้นเรียน เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรม สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของดิวอี้ (Dewey, 1859 - 1952) ธรรมชาติของการจัดกิจกรรมแบบโครงการเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น มีอิสระ เต็มที่ในการเรียนรู้ มีการประมวลนำเสนอข้อมูลที่เด็กสนใจตั้งแต่การสนทนาร่วมกัน การสืบค้นข้อมูล การนำเสนอผลงาน และการจัดแสดง ทำให้เกิดสาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนมากมาย ตลอดระยะของโครงการซึ่งมีอยู่ 3 ระยะ ระยะที่ 1 การคิดหัวเรื่องและการแตกหัวข้อมาจากการคิดของเด็กในโครงการ โดยครูกระตุ้นความสนใจในสิ่งที่เด็กอยากรู้จากคำถาม คิดหัวข้อจนไปถึงการค้นหา การทำกิจกรรม การติดต่อกับบุคลากรจากแหล่งเรียนรู้จนไปสู่สาระการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน ระยะที่ 2 เป็นระยะพัฒนาโครงการ มีการพูดคุย เมื่อได้หัวข้อแล้วเด็กๆ ดำเนินการวางแผน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงไปสู่กิจกรรมที่เด็กปฏิบัติ ได้แก่ การระดมความคิด การสืบค้น ประสบการณ์ภาคสนาม การนำเสนอผลงานและการจัดแสดง ระยะที่ 3 สรุปโครงการ เด็กได้มีการจัดแสดง เด็กๆ แสดงความคิดเห็น ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

2. ผลการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยจากการใช้รูปแบบโครงการเป็นฐาน ในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย ได้แก่

1. พัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย จากการทำกิจกรรมต่างๆ เด็กได้มีการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกุลยา ตันติผลาชีวะ (2547) ที่กล่าวถึง ส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ต้องพัฒนาควบคู่กันไป และเด็กต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง และยังส่งเสริมการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กให้ประสานสัมพันธ์กัน เช่น จากการวาดภาพ การประดิษฐ์ เด็กได้พับ ฉีก ปะติดกระดาษ การเล่นในมุมต่างๆ การหยิบจับสิ่งของ การทำท่าทางประกอบ ได้มีการเคลื่อนไหวไปมาขณะที่เด็กๆ เล่น และด้านรักษาสุขภาพ เมื่อทำกิจกรรมต่างๆ เสร็จแล้วเด็กๆ จะไปล้างมือและล้างมือก่อนที่จะไปรับประทานอาหารทุกครั้ง ด้านการรักษาความปลอดภัยของร่างกาย ขณะที่เด็กๆ กำลังทำกิจกรรม มีเด็กคนหนึ่งเกิดมีการหกล้ม ครูพาไปทำแผลและพูดถึงการทำกิจกรรมอย่างปลอดภัย ซึ่งมีเด็กช่วยกันเสนอวิธีการต่างๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการทำงานที่ทำให้เกิดความปลอดภัยแก่ร่างกายจากประสบการณ์ของเพื่อนเป็นตัวอย่าง

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ด้านดนตรี ได้แก่ การร้องเพลง เด็กๆ ได้ช่วยกันแต่งเพลงและร้องเพลงร่วมกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นเพลงที่เด็กร้องทุกวัน ในบางครั้งขณะที่เด็กเล่นเสรี เด็กบางคนจับกลุ่มกันร้องเพลงหรือบางคนได้ยืนเพื่อนร้องเพลงก็จะเดินมาร่วมร้องเพลงด้วย ด้านสุนทรียภาพ ได้แก่ การแสดงออกอย่างสนุกสนาน เด็กๆ วาดภาพตามความคิดจินตนาการของตนเอง ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ตามเรื่องที่เรียน เล่นบทบาทสมมติ เช่น การเล่นเป็นชาวสวนผลไม้ การเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ด้านการเล่น (การเล่นรายบุคคล รายกลุ่ม การเล่นในห้องเรียน และนอกห้องเรียน) ได้แก่ การเล่นอิสระ เด็กได้เลือกเล่นอย่างอิสระตามมุมต่างๆ ในห้องเรียน เช่น เด็กเล่นบทบาทสมมติ การเล่นเป็นรายบุคคล เด็กๆ เลือกเล่นในมุมต่างๆ ในห้องเรียน ซึ่งเด็กบางคนบางครั้งเลือกเล่นคนเดียว แต่บางครั้งจะมีการเล่นร่วมกันเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆ การวาดภาพตามจินตนาการของตนเอง/การเลือกประดิษฐ์สิ่งต่างๆ การเล่นเป็นกลุ่ม การประดิษฐ์ของชิ้นใหญ่ เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องช่วยกันทำเป็นกลุ่มใหญ่ การวาดภาพระบายสีนิทาน การแต่งเพลง เป็นต้น ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักศาสนา ที่นับถือ เด็กได้เรียนรู้ว่าคนที่นับถือศาสนาอิสลามต้องสวมหมวกเวลาไปทำพิธีที่สุเหร่า การเล่นและการทำงานร่วมกันต้องรู้จักการแบ่งปัน รู้จักการรอคอย การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเด็กได้รับประสบการณ์เหล่านี้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดระยะเวลาของการเรียนรู้

3. พัฒนาการด้านสังคม พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ ด้านการเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น จากกิจกรรมเด็กได้เรียนรู้จากการทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งกลุ่มรับผิดชอบงาน ช่วยกันประดิษฐ์สิ่งต่างๆ มีการวางแผน ตัดสินใจและลงมือประดิษฐ์ผลงานร่วมกัน ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในขณะที่ทำกิจกรรม เด็กเล่นบทบาทสมมติต่างๆ ทำให้เด็กได้มีการรับรู้ความรู้สึก ความสนใจและความต้องการของตนเองและผู้อื่น ขณะที่เด็กเล่นหรือทำงานร่วมกัน เด็กจะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันจากการสนทนาเรื่องการเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เด็กคิดวิธีแก้ปัญหาใหม่ เด็กได้รับการส่งเสริมให้รู้จักการวางแผน ตัดสินใจ ได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและของผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันตลอดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ ด้านการคิด จากกิจกรรมเด็กๆ รู้จักสิ่งต่างๆ จากการมอง ฟัง สัมผัส จากการทำกิจกรรม เด็กได้เลียนแบบ

การกระทำจากการเล่นบทบาทสมมติ เด็กได้เชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่างๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง การวาดภาพตามจินตนาการ เด็กได้รับรู้และแสดงความรู้สึกจากผลงานที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น เมื่อทำเสร็จเด็กๆ ตื่นเต้นและชวนกันเข้าไปนั่งอ่านหนังสือ ด้านการใช้ภาษาจากกิจกรรมเด็กได้พูดแสดงความรู้สึกพูดเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง พูดคุยขณะเล่น และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้อธิบายสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นมา เด็กได้ช่วยกันแต่งเพลงแต่งนิทาน โดยมีครูช่วยเขียนเนื้อเรื่องเป็นตัวอย่างให้เด็กดู เด็กได้สนทนากับเรื่องที่เกี่ยวข้อง ด้านจำนวน จากกิจกรรมเด็กได้เปรียบเทียบขนาดของสื่อของจริง กับสื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วย การวัดและวาดภาพตามแบบ นอกจากนี้เด็กยังได้นับจำนวนสิ่งประดิษฐ์ที่เด็กนำมา ได้จับคู่สิ่งประดิษฐ์ที่มีสีเหมือนกัน ด้านเวลาเวลาจากการเริ่มต้นและการหยุดการกระทำ ขณะที่เด็กเล่นในมุมต่างๆ การสนทนาขณะทำกิจกรรมประจำวัน การเชื่อมโยงระยะเวลากับการกระทำ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ในการส่งเสริมคุณลักษณะตามวัย เพื่อพัฒนาการ 4 ด้าน ของเด็กปฐมวัยครูต้องยอมรับในความสามารถ และความคิดเห็นของเด็กเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำและเรียนรู้ตามความคิดเห็นของเด็ก
2. ครูควรให้ความช่วยเหลือแนะนำในการทำกิจกรรมของเด็ก เมื่อเด็กต้องการความช่วยเหลือในระดับที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคนจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์และธิดา พิทักษ์สินสุข. (2543). **การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทยตามแนวเรกจิโอเอมีเลีย**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- วนาพ รักสกุลไทย. (2544). **การเรียนรู้แนวใหม่ Project Approach**. กรุงเทพฯ : เฟสท์พรีนติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). **การกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Dewey, J. (1933). **How We Think**. Boston D.C. : Health and Co.